

Anutpattikadharmakshanti



27 oktober 2011, fragment uit E. Lamotte: *The teaching of Vimalakirti* (Oxford 1976, p. 289-291), vertaald en geannoteerd door Ad van Dun, gepubliceerd op [Stiltij-weblog](#). Voor technische begrippen, zie [Termen](#).

Het niet-ontstaan (*anutpada*) van dharma's (verschijnselen, vormen) - ook bekend als het 'ongeborene' of 'doodloze' of 'leegte' - vormt de hoeksteen van het Mahayana-boeddhisme. Maar de bodhisattva ervaart de eigen zekerheid hierover op een geleidelijke manier. Deze ervaring heet *anutpattikadharmakshanti*: 'de zekerheid (of diepe aanvaarding) van het niet-ontstaan van de dharma's'.¹

Normaal betekent *kshanti* 'geduld, uithoudingsvermogen', maar in de uitdrukking waarmee we hier te maken hebben neemt *kshanti* de betekenis aan van geestelijke ontvankelijkheid, toelating, overtuiging, zekerheid.

In de klassieke Sanskriet teksten vormt *kshanti* de derde van de zes (of tien) vervolmakingen (*paramita*) van de bodhisattva.

In het algemeen worden er drie soorten *kshanti* onderscheiden:

1. de *parapakaramarshanakshanti*, geduld in het verdragen van **misdaden** door anderen
2. de *dukkhadhivasanakshanti*, geduld in het aanvaarden van **lijden**
3. de *dharmanidhyanadhimuktikshanti*, geduld in het je richten op en volgen van **waarheid**.

De *anutpattikadharmakshanti* maakt deel uit van de derde categorie.

Niet alleen *cittotpada* (een andere naam voor *bodhicitta*, verlichtingsbesef) en *adhyashaya* (motivatiekracht) maar ook het *kshanti*-vermogen van de bodhisattva is in staat zich in de loop van diens werkzaamheid te ontwikkelen.

Kshanti kan een louter verbale (*ghosanuga*) overtuiging ofwel een voorbereidende (*anulomiki*) ofwel een definitief verworven (*pratilabdha*) overtuiging zijn.

Verbaal

Aan het begin, gedurende de eerste vijf stadia (*bhumi*²) van bodhisattvaschap, aanvaarden de bodhisattva's het besef van het niet-ontstaan der dingen. Maar dit vindt enkel plaats via *adhimukti*, d.w.z. instemming, bekrachtiging, verbale belijdenis (*ghosanuga*): de bodhisattva's beschikken niet definitief over deze zekerheid.

Vorbereidend

In het zesde stadium, waarin de bodhisattva's de leegte der dingen op alle mogelijke manieren actief onderzoeken, bezitten zij een intense, voorbereidende overtuiging (*anulomiki kshanti*), maar nog steeds hebben zij geen toegang verworven tot de daadwerkelijke *anutpattikadharmakshanti*.

Definitief

Uiteindelijk 'verwerven' (*pratilabhante*) de bodhisattva's de *anutpattikadharmakshanti*. Dit wordt genoemd het definitieve verwerven (*pratilabdha*) van de *kshanti*. De teksten

verzekeren ons unaniem dat dit in het achtste stadium (*achala bhumi*³) plaatsvindt. Het verkrijgen van de kshanti gaat vergezeld met een voorspelling betreffende de uiteindelijke overwinning (boeddhaschap) van de bodhisattva. Dit achtste stadium, waar de bodhisattva een onomkeerbare overtuiging bereikt, wordt daarom ook 'het onomkeerbare stadium' genoemd.

In de Avatamsaka soetra worden deze drie categorieën als volgt toegelicht:

Wat is de *ghosanuga kshanti* van de bodhisattva?

Als de bodhisattva hoort hoe de Boedha de dharma's verklaart, heeft hij geen angst, beeft hij niet, slaat hij niet op de vlucht; hij gelooft er oprecht in, heeft ze lief, onthoudt ze aandachtig, beoefent ze en raakt er vertrouwd mee.

Wat is de *anulomiki kshanti*?

De bodhisattva onderzoekt en waardeert diezelfde dharma's; hij neemt ze op en wijst ze niet af; geleidelijk begrijpt hij ze zo goed dat zijn geest gezuiverd wordt; hij beoefent ze op de juiste manier en maakt ze zich eigen.

Wat is de *anutpattikadharmakshanti* van de bodhisattva?

De bodhisattva ziet geen enkele dharma verschijnen en ziet geen enkele dharma verdwijnen. Waarom? Wat niet verschenen is, is verdwijnloos; wat verdwijnloos is, is onverwoestbaar; wat onverwoestbaar is, is onbesmet; wat onbesmet is, is niet te onderscheiden; wat niet te onderscheiden is heeft geen omgeving; wat geen omgeving heeft is vredig; wat vredig is, heeft geen verlangen; wat geen verlangen heeft, is bewegingloos; wat bewegingloos is, is vervuld; wat vervuld is, is nergens gevestigd; wat nergens gevestigd is, komt niet aan en gaat niet weg.⁴



¹ Anutpattikadharmakshanti = anutpattika + dharma + kshanti.

Anutpada = niet-ontstaan (*an*: negatie, zoals in anorganisch; *utpada*: ontstaan).

Dharma = verschijnselen, dingen, subtielste werkelijkheid.

Kshanti = aanvaarding, gedogen, diep toelaten (vergelijk "*samadhi*", waarmee deze kshanti soms vergeleken wordt).

Dus het geheel betekent: het diep ervaren besef dat er in werkelijkheid helemaal niets ontstaat. De traditionele term voor deze wetmatigheid is leegte, *shunyata* (etymologische kern is *shunya*: "zwellen", verwijst naar iets dat veel lijkt maar in werkelijkheid niks blijkt).

"Anutpada" komt terug in de dagelijkse lofzang op de leegte die de zenschool hanteert, namelijk de Hartsoetra, in de regel "Niets ontstaat er of vergaat" (in het Sanskriet: "*anutpanna aniruddha*"). Niet-ontstaan - te begrijpen als onbestendigheid (*anitya*), d.w.z. "geen werkelijkheid worden" - is samen met lijden (*duhkha*) en zelfeloosheid (*anatman*) een van de drie kenmerken (*trilakshana*) van de geconditioneerde staat.

Ook in de diamant soetra, het "broertje" van de hart soetra wordt de waarde van deze kshanti bezongen:

"If on the other hand a Bodhisattva would gain the patient acquiescence in dharmas which are nothing of themselves and which fail to be produced [= *anutpattikadharmakshanti*], then this latter would on the strength of that beget a greater heap of merit, immeasurable and incalculable."

(Conze, Edward: Buddhist wisdom books; the diamond and the heart sutra. London 1988, p. 63).
Ook bij Red Pine (The Diamond Sutra: the Perfection of Wisdom, Washington D.C., 2002) komt de *anutpattikadharmakshanti* aan de orde.

² Een van de soetra's waarin de 10 *bhumi* (letterlijk: "landen"; de tien bodhisattva-stadia; het elfde stadium is boeddhaschap) komen ter sprake bijvoorbeeld in de Sandhinirmochana soetra (zie John Powers: Wisdom of Buddha; the Samdhinirmocana Mahayana sutra. Berkeley 1995, p. 227 e.v.; Thomas Cleary: Buddhist yoga; a comprehensive course. Boston 1995, p. 71 e.v.):

Avalokiteshvara vroeg aan de Boeddha: "Heer, waarom wordt het eerste stadium 'Uiterst vreugdevol' genoemd? En wat betekenen de namen van de diverse stadia, tot en met het stadium van boeddhaschap?"

De Boeddha antwoordde: "Het schenkt een diepe, verrijkende vreugde om voor de eerste keer een kostbaar motief te verwezenlijken en de geestesgesteldheid te verwerven die de wereld overstijgt. Daarom heet het eerste stadium '**Uiterst vreugdevol**'.

Het tweede stadium heet '**Vlekkeloos**' omdat men in staat is alle aantasting en schendingen te voorkomen, zelfs de meest subtiele.

Het derde stadium heet '**Stralend**' omdat de concentratie op het onderricht en de beleving van samadhi hier de basis vormen van onbegrensde verheldering.

Het vierde stadium heet '**Laaiend**' omdat de verlichtingskwaliteiten hier alle optredende aandoeningen wegbranden.

Het vijfde stadium heet '**Onoverwinnelijk**' omdat degene die zich via intense oefening de verlichtingskwaliteiten eigen maakt moeilijk te overwinnen is.

Het zesde stadium heet '**Zichtbaar**' omdat men via intense aandacht voor vormloosheid het geconditioneerd opereren der verschijnselen zichtbaar belichaamt.

Het zevende stadium heet '**Verreikend**' omdat men grondig en ononderbroken aandacht heeft voor vormloosheid en daarom verbonden is met wezenlijke puurheid.

Het achtste stadium heet '**Roerloos**' omdat hier de spontane realisatie van vormloosheid heerst en men ongeroerd blijft door optredende verwickelingen.

Het negende stadium heet '**Goed begrip**' omdat men een alomvattend begrip verwerft op basis van een onbeperkt meesterschap over alle aspecten van het onderricht.

Het tiende stadium heet '**Dharmawolk**' omdat het spirituele lichaam als een immense dharmawolk het grove ruimtelijke conditielichaam doordringt en omvat.

Het elfde stadium heet '**Boeddhaschap**' omdat hier de meest subtiele knopen van bewogenheid en gewaarzijn weggenomen zijn en men onthecht en ongehinderd verlichting belichaamt in het omgaan met elk soort verschijnsel dat zich aandient."

³ Letterlijk "het onbeweeglijke land".

⁴ Lamotte, Etienne: Suramgamasamadhisutra. Delhi 2003, p. 144